

СТАНОВИЩЕ

от проф. дфн Найда Иванова

за дисертационния труд *Лингвистични права на човека и социална отговорност в Европа, на Балканите и в България. За еколингвистичен подход в условията на глокализация*

на доц. д-р Ангел Георгиев Ангелов

за получаване на научната степен „доктор на филологическите науки”

В представената монография са синтезирани и доразвити дългогодишните наблюдения на доц. д-р А. Ангелов в областта на една сравнително нова лингвистична област – еколингвистиката, която е по-малко известна в славянските славистични центрове, включително и в България (срв. констатациите на кръглата маса на тема: ”Славянските езици в еколингвистична перспектива”, организирана в рамките на XIII Международен славистичен конгрес).

Формирана през 70-те години на XX в. като интердисциплинарна наука, изследваща отношението между езика и измененията в природната, социалната и културната среда, проблемите на езиковото разнообразие, смъртта и раждането на езиците, екологията на езика претърпява нова фаза на развитие в епохата на глобализацията, вследствие на което се разширява тематичният ѝ обхват и се формират нови теории. В този контекст възниква необходимост от ясно дефиниране на предметната сфера, методологическата основа и терминологичния апарат на еколингвистиката. Учените, разработващи посочените проблеми, следва да притежават фундаментални познания по философия и история на науката, широка библиографска осведоменост, ерудиция и аналитичност в осмислянето и систематизирането на огромен обем информация. Монографията на А. Ангелов принадлежи именно към посочения тип трудове, допринасяйки за легитимирането и утвърждаването на еколингвистиката сред останалите интердисциплинарни научни области в хетерогенното поле на съвременната хуманитаристика.

Авторът обобщава тенденциите в историческото развитие и съвременното състояние на западноевропейската и американската еколингвистика, прецизира границите на нейния предмет, очертава сложното нееклектично преконфигуриране на компоненти от традиционните лингвистични дисциплини с новите направления, обособявайки теоретичните и приложните аспекти на въпросната научна област.

В този контекст А. Ангелов подробно изследва терминологичните разминавания в сферата на еколингвистиката, разглеждайки ги като следствие от

едновременното функциониране на различни методологически парадигми. Неговият прецизен анализ на дефинициите на термините „диалект“, „наречие“, „говор“, „социолект“, „книжовен език“, „стил“, „регистър“ в съответните направления е принос в изграждането на по-адекватна таксономична схема на разновидностите на езика.

В рамките на еколингвистичната проблематика А. Ангелов отделя особено внимание на лингвистичните права като част от по-общия въпрос за правата на човека. Генезисът и съвременното състояние на посочената проблематика са интерпретирани в тяхната обусловеност от развитието на идеите на либерализма в западноевропейския философски, политически и правен дискурс. Принципно темата за идеологизиращата функция на езика от перспективата на критическия анализ на дискурса не е нова за автора (срв. книгата му *Българският език на Тамида. Глотометрическо изследване на лексическата съчетаемост и клишираността в българските закони*. София: Херон пресс, 2008).

В настоящата монография А. Ангелов разширява своите наблюдения за проекциите на отношението между езика и властта и на макросоциolingвистично ниво. Регламентирането на правния статус на малцинствените езици, дейностите за спасяването на застрашените езици, както и преодоляването на проявите на езикова дискриминация и геноцид са проучени на базата на релевантната за проблема общофилософска и правна традиция в Европа, като е експлициран етическият аспект, свързан със социалната отговорност в приложната сфера на еколингвистиката. Авторът осъществява задълбочен анализ на основни документи на ЮНЕСКО и Европейския съюз, регламентиращи принципите и конкретните стратегии за съхраняването на езиковото и културното разнообразие в Европа (*Всеобщата декларация на езиковите права* 1996, *Европейската харта за регионалните и малцинствените езици* 1992, *Препоръката от Осло относно езиковите права на националните малцинства* 1998). Доколкото очертаваният кръг от проблеми продължава да предизвиква остри полемики сред социolingвистите като съответните международни документи все още не са ратифицирани от всички европейски страни, синтезираното и аналитично представяне на концепцията за мултилингвизма, плурилингвизма и модела на глокализацията в съвременна Европа представя несъмнено достойнство на настоящия дисертационен труд.

В своята монография А. Ангелов си поставя за цел да очертае спецификата на еколингвистичната проблематика не само в общоевропейска перспектива, но и по-конкретно - в рамките на развитието на балканските езици. Авторът прави диахронен

анализ на формирането на балканските книжовни езици, който позволява по-адекватно да бъдат осмислени съвременните тенденции в езиковата политика и езиковото планиране с особен акцент върху езиковата ситуация в държавите, създадени на територията на бивша Югославия. Въпреки обемната литература в тази област (напр. Д. Брозович, М. Радованович, Р. Бугарски, Д. Шкилян, Б. Бърборич и др.), А. Ангелов открива и насочва към някои допълнителни възможности за по-пълноценно прилагане на определени теоретични подходи като например теорията за ефекта на границата на К. Улхайзер. Авторът убедително аргументира и необходимостта от осъществяването на съвременно цялостно изследване върху статуса на малцинствените езици на Балканите от гледна точка на еколингвистиката.

А. Ангелов отделя особено внимание на екологичните проблеми на българския език. Като утвърден специалист в областта на българската теоретична и приложна социоллингвистика авторът идентифицира механизмите на нивелацията между българските диалекти и тяхната обусловеност от процесите на урбанизация, европеизация и глобализация. Също така изследва ролята на езика за развиване на екологичното мислене и по-конкретно – влиянието на интернационализацията на езика върху неговите системни, типологични и прагматични особености. В този контекст подробно са анализирани словообразователните процеси, свързани с проникването на афикса/преформатив еко-.

Заслужава висока оценка и обстоятелството, че както в теоретичен план, така и при анализирането на конкретни еколингвистични проблеми, авторът се позовава на постиженията и на съвременната българска социоллингвистика, като по този начин я ситуира и съизмерва с водещите направления в тази област.

От казаното дотук се налага изводът, че монографията на доц. д-р А. Ангелов не само допринася за популяризацията на „зелените идеи” в българското, а оттук и в славянското езикознание, но също така съдържа аргументирани иновативни решения на ключови общотеоретични и приложни проблеми на еколингвистиката. В този смисъл бих предложила съкратена версия на монографията да бъде издадена и на английски език. С пълна увереност за високата научна стойност на представения дисертационен труд ще гласувам за присъждането на научната степен „доктор на филологическите науки” на доц. д-р Ангел Ангелов.

8. 04.2013 г.

проф. д-р Найда Иванова